

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Л.М.Яременко

**ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ
З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

*для аудиторної та самостійної роботи
слухачів підготовчих курсів
денної форми навчання*

СУМИ ВИД-ВО СУМДУ 2004

ПЕРЕДМОВА

Пропоновані тестові завдання спрямовані на вироблення та закріплення навичок грамотного письма у слухачів підготовчих курсів. Завдання орієнтовані на шкільну програму з української мови та вузівську програму щодо підготовки до вступних випробувань з української мови.

Система тестових завдань враховує типові помилки, яких допускаються абітурієнти в своїх роботах, а також помилки, зумовлені російсько-українською інтерференцією. Тести передбачають комплексну перевірку знань і з орфографії, і з пунктуації.

З окремих складних пунктограм подані розгорнуті коментарі з прикладами.

Подані завдання можуть бути використані і під час вивчення теоретичного курсу української мови.

Дидактичний матеріал містить цікаву пізнавальну інформацію, розкриває багатство й красу української мови, про яку О.Гончар писав: “Запашна, співуча, гнучка, милозвучна, сповнена музики й квіткових пахощів – скількома епітетами супроводяться визначення української мови! І, зрештою, всі ці епітети слушні”.

АУДИТОРНІ ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

Варіант 1

1 Перепишіть, розставляючи пропущені розділові знаки. Вставте, де потрібно, пропущені букви, апостроф, розкрийте дужки.

Освіту у зв...язку з слабким здоров...ям Леся ро...почала вдома. (Не) зважаючи на відсутність с...стематичної шкільної освіти поетес...а вже в молоді роки була людиною всебічних і глибоких знан...ь. Вона вол...діла крім українс...кої і російс...кої німец...кою француз...кою англійс...кою італійс...кою польс...кою болгарс...кою грец...кою і латинс...кою мовами. За допомогою брата Михайла Леся Українка створює молодіжний літературний гурток П(п)леяда але з причин ідейних незгод між учас...никами цей гурток ро(з,с)пався. У 1904 році виходить з друк... нове видан...я поезій Лесі Українки На крилах пісень. (Що)правда завдяки царс...кій ц...нзурі туди не в...йшов ряд революційних поезій. Поезія Лесі Українки (на) відміну від пер...важної більшості (того)часних віршів познач...на бад...оріст...ю й опт...мізмом. Поетес...а всупер...ч... настроям самотності втоми і смерті прокл...нає руки що ...звикли у неволі носить кайдани ржаві та важкі... . Вона закл...кає ві...дати для бор...тби все навіть і власне жит...я... Х(х)ай я загину та хай сяє мило над людьми сонцем правди і надія!... Завдяки високій поетичній техніці майстерному володін...ю формою поетес...а досягла незвичайної еф...етивності в застосуван...і образної с...стем...и включаючи побудову метафор порівнян...ь використан...я еп...тетів. Варто прослідкувати якими означен...ями вона наділяє імен...ик “слово” залежно від його призначен...я. Ось яких епітетів вживає поетес...а до слів революційної активної дії: слово... огнисте палке г...ряче одважне напо...не кров...ю серця крилате.

2 Перекладіть українською мовою наведені слова, порівняйте їх правопис у російській та українській мовах.

Лейбористский, шестьсот, радостный, выездной, устланный ненавистный, вестник, доблестный, завистливый,

участник, запястный, медалистке, перстня, выпускной, шестнадцать, консультантский.

3 Виберіть потрібну літеру.

А Г(г)енеральний С(с)екретар ООН, А(а)втономна Р(р)еспубліка К(к)рим, Р(р)ада Є(є)вропи, П(п)резидент У(У)країни, Н(н)адзвичайний і П(п)овноважений П(п)осол Ф(ф)ранції в Україні, В(в)ерховний Г(г)оловнокомандувач, П(п)атріарх П(п)равославної Ц(ц)еркви, П(п)івденний П(п)оліс, П(п)івнічний Л(л)ьодовитий О(о)кеан, В(в)еликі Л(л)уки, М(м)іністерство О(о)світи У(у)країни, Н(н)аціональна А(а)кадемія Н(н)аук, Б(б)удинок Н(н)ауки і Т(т)ехніки, М(м)іжнародний В(в)алютний Ф(ф)онд, Н(н)обелівська П(п)ремія, В(в)ознесіння, С(с)трітіння.

Б (Ш,ш)евченківська (П,п)ремія, Дюма (С,с)тарший, (В,в)еликий (П,п)іст, (А,а)кт проголошення незалежності України, (П,п)отсдамська (У,у)года, (Р,р)еволуція 1905 р., (Н,н)афтохімічна (К,к)омпанія “Оксиденталь петролеум корпорейшн”, (В,в)іконавчий (К,к)омітет (С,с)умської обласної (Р,р)ади (Н,н)ародних (Д,д)епутатів, (Ц,ц)ентральна (У,у)права (В,в)сеукраїнського (Т,т)овариства “(П,п)росвіта” ім. Т. Шевченка, (В,в)ерховний (С,с)уд США, (В,в)ійськово-(Г,г)рузинська дорога, (П,п)івденно-(З,з)ахідна залізниця, (К,к)айзер-(П,п)лац, (Т,т)рептов-(П,п)арк, Лос-(А,а)нжелес, (П,п)ушкіни, (Б,б)іблія, (К,к)оран, (Ч,ч)асослов.

4 Введіть у речення такі назви:

(С,с)ковородинівські читання, (Ш,ш)евченківська премія, (Б,б)урсацький узвіз у Харкові, майдан (Н,н)езалежності, (К,к)урбасівський театральний фестиваль “(Б,б)ерезіль”, (Б,б)айковий цвинтар, “(Ч,ч)ервона площа”, (О,о)рден “Мати-героїня”, (О,о)рден (П,п)очесного (Л,л)егіону.

5 Проілюструйте прикладами основні правила написання складних слів з першою половиною пів- і напів- у значенні половина.

6 Наведіть приклади складних прислівників, які пишуться одним словом, у два-три слова, через один дефіс, через два дефіси (по 5 прикладів на кожен випадок).

7 Наведіть пунктограми в складному безсполучниковому реченні.

8 Розставте пропущені розділові знаки. Поясніть пунктограми.

Налита сонцем і вітрами хлюпоче веслами весна. З-за прядки мати глянула старенька й тиха. У світлиці на столі обставлений свічками з чистісінького воску й уквітчаний калиною красувався коровай. Всебічно освічений і надзвичайно обдарований М.Вороний став одним із найвизначніших українських поетів ХХ віку. Вражений небаченим видовищем хірург прикипів до місця. Та не однаково мені як Україну злії люди присплять лукаві і в огні її окрадену збудять. Я тебе вимріяв ніжну жагучу. Утомлений душею він пішов не на поле а в ліси. Мати схопились босі розпатлані захмелілі від радощів вибігли в сіни. Переляканий без шапки запорошений снігом мчався Василько по дорозі назустріч холодному вітрові. Блідий із стисненими кулаками він миттю перехопився через паркан і став перед хлопчаком.

Варіант 2

1 Розкрийте дужки і напишіть слова.

Пр(е,и)красний, пр(е,и)леглий, пр(е,и)освящений, пр(е,и)-мовклий, пр(е,и)дковичний, пр(е,и)пишний, пр(е,и)озерний, пр(е,и)вселюдний, пр(е,и)горілий, пр(е,и)кутий, пр(е,и)тяжкий, ро(з,с)мірковувати, ро(з,с)шук, ро(з,с)сада, (з,с)пихнути, (с,з)дerti, (с,з)гerti, (с,з)пати, (с,з)шити, пр(е,и)стиж, пр(е,и)міювати, пр(е,и)подобний, пр(е,и)тензія, пр(е,и)ладдя, пр(е,и)гаманний.

2 Запишіть українською мовою. Сформулюйте орфограму. Три слова введіть у речення.

Преамбула, превентивний, президент, президиум, прелюдія, прем'єра, препарат, прерогатива, пресвітер, престиж, претендент, претензія, префект, преферанс, прецедент, презент.

3 *Запишіть слова у дві колонки: а) у які вставили м'який знак; б) у які не треба вставляти м'якого знака.*

Віс..., їд...те, мен...ший, тон...ший, мит..., товарис...кий, палац..., здаєт...ся, ковал...с...кий, селян...ство, тонюсін...кий, с...ніг, секретар..., борот...ба, д...оготь, низ...кий, Волод...ці, скрин...ці, гір...кий, Гор...кий, дон...чин, різ...блений, камін...чик, на таріл...ці, сторіч..., на сопіл...ці, міл...йон, л...ється, сер...йозний, Іл...я, Гал...ці.

4 *Сформулюйте орфограму, коли в питомих українських словах не вживається апостроф?*

5 *Запишіть подані географічні назви українською мовою.*

Брюссель, Вюртемберг, Гурьев, Дарьяльское ущелье, Дюссельдорф, Эльзас-Лотарингия, Задніпровье, Ньюфаундленд, Зауральє, земля Франца-Йосифа, Знаменка, Йокогама, Кам'янець-Подольський, Льеж, Подністрове, Поморье, Севилья, Середземноморье, Сырдарья, Сьерра-Леоне.

6 *Запишіть словосполучення відповідно до правил.*

Аграрно/промисловий комплекс, хронікально/документальний фільм, високо/моральний вчинок, часто/вживаний вислів, чотирнадцяти/поверховий будинок, високо/калорійна їжа, французький військово/полонений, економіко/правовий факультет, Південно/Каспійська низовина, яскраво/зелений листок, північно/українська порода, червоно/гарячий колір, прибутково/видаткова відомість, суспільно/корисний вчинок.

7 *Перепишіть, розкриваючи дужки.*

Втім, *принагідно* згадаємо, що перша музична символіка нашого народу сягає часів (К,к)иївської (Р,р)усі. Земле (Ш,ш)ев-

ченкова, земле (Ф,Ф)ранкова, ниво, засіяна щастям(добром), вічна твоя соловейкова мова, вічна розмова (Д,д)ністра із (Д,д)ніпром. Нарождує (А,а)нтеїв земля. З боків (на)зустріч пароплаву (Д,д)ніпровські береги пливають. Право законодавчої ініціативи у (В,в)ерховній (Р,р)аді належить (П,п)резидентові України, (Н,н)ародним (Д,д)епутатам України, (К,к)абінету (М,м)іністрів України, (Н,н)аціональному (Б,б)анку України. Тризуб можна зустріти на цеглі (Д,д)есятинної церкви у Києві, на плитах (У,у)спенської церкви у (В,в)олодимирі-(В,в)олинському. До (Р,р)ади (Н,н)аціональної (Б,б)езпеки й (О,о)борони України за посадою входить (П,п)рем'єр-міністр України.

8 Наведіть приклади складних прислівників, які пишуться в два-три слова, через дефіс, через два дефіси.

Варіант 3

1 Перепишіть, розкриваючи дужки. Поясніть творення і правотис прислівників та прислівникових сполучень.

Потрапивши між ворон – (по)воронячому каркай. Підвівся дід Панас з верболозу і тихо бубонів святу молитву, хрестячись (вряди)годи. (Тихо)тихо шелестять листя (в)горі і під ногами. Дві стародавніх столиці замаячило (в)далині на горбах. Хоч(не)хоч, а доведеться ставати скіф'янкою – назад уже немає путі. У ті дні Зоя лише коли(не)коли може розмовляти з батьком. Я вже мав нагоду віч(на)віч зустрітися з ним. Тепер його ніхто не бачив, бо він був сам(на)сам із річкою. Звідти раз(по)раз чувся голосний регіт. У вікно моє вривались час(від)часу дивні гуки. Вітри (з)розгону поламали скрипку. Є своя радість на (віки) вічні в тім, щоб надіятись і виглядати. А тепер вона житиме, як їй до (в)подо-би. Маю я святе синівське право з матір'ю побути (на)самоті.

2 Складіть і запишіть речення з поданими прислівниками і співзвучними з ними словами.

Удалину – у далину, утрюх – у трюх, назустріч – на зустріч.

3 Поясніть постановку пунктуаційних знаків у поданих реченнях. Сформулюйте правило.

Усе кругом спало, мов зачароване, в тихім забутті теплої ночі,- не спав тільки один соловейко, виспівуючи в зеленім садочку свою любов пісню,- та не спало ще лихо в Орищинім та Мотринім серці. І прокидалася невеличка злість у його невеличкому серці, росла, виростала – і сторонився він людей далі й далі. Маріола сіла – і коні, зігнувши від натягнених віжок шиї, помчались вулицею, збиваючи цілу хмару куряви. То воли йому пристануть або й похворіють – і тоді чумакові пропаща година; а то паші худобі не стане, ревуть воли голодні, за серце беруть чумака тою скаргою невимовною. Бурлацьке життя, повне тривоги, несподіванок, випробувань,- це було якраз те, що найбільше відповідало характерові Багірова. Чи багато ж наїхало дружини на весілля, чи бучно одбули гостей, чи довго гуляли,- се вже не наше діло розказувати. В тім і жаль, що, хоч би ми черпати могли непомірними чашами горе, скільки б ми таких кубків гірких не пили,- ще зостається цілеє море.

4 Вставте, де потрібно, пропущені букви, апостроф, розставте пунктуаційні знаки, розкрийте дужки.

Ущухнуло море і хвилі вляглися. На очах (з,с)горталося листя вільхи і вис...хала, мов на в...летенс...кій черені висока болотяна трава. Сонце йому отьмар...лось і світ пот...мнів. Пр(и,е)гадалось малярство мрії і з нутра стала підійматись якась могуча міцна сила. Сонце мабуть упл...vlo за обрій і в лісі ходив уже важкий присм...рк.. За вікном ішли росяні ранки і падали перламутри. Там за одрогами сизого бору спалахують блискавиці і накопають і піняться гори. Порт...ера ро...двинулась і в мій кабінет увійшло сонце. Цокнув замок і в серці замкнулась рішучість. Сіють дзвіночки прозорі звуки а за прудкими ногами коняки пл...вуть санчата. Чоловік дав завдаток ро...казав куди завезти ялинку і пішов. Як я люблю оці години праці коли усе навколо затиха під владою чаруючої ночі. Обличчя його блідло в міру того як він заглиблювався в читання листа. Тоді як іншим страх одняв розум засліпив очі Підпара не боявся нічого. Василь і сам не знав чому таку силу

відчув у собі і чому серцеві стало так тісно у грудях. Падає лист на ч...рну (напів)згнилу стерню на ро(з,с)верж...ний пер...прілий (полу)кіпок на ро...пухлі снопи (з)під яких (пів)місяцями прор...с-тає (не)сіяне жито. Добрий десяток літ (с,з)пл...vlo веснян...ою водою з того часу як Олександра Василівна прийшла на свій перший урок. Собака (не)вгавав аж поки з двор... вийшов чоловік і лаючись підійшов до Альош... . Повернувшись ранком до війс...ка Сулима загадав к...закам робити драбини та рубати чагарники й гіл...я дер...в щоб в...язати з того в...язки; (на)вечір же коли у кожного к...зака була за плеч...ма в...язка хмиз... а на всю (пів)сотню к...заків була драбина все військо рушило до ворожої фортеці.

Варіант 4

1 Розставте пропущені пунктуаційні знаки й літери у запропонованому тексті.

Сніги цвітуть

Сніг зими б...гатий на відтінки.

Найбілішим здається він тоді коли падає вперше. Сніг тоді наче звучить у якійсь м...якій ліричній тональності він пробуджує стійку впевнен...у радість. Сніжинка до сніжинки і весь цей килим навкруги наче витканий із білої бе...голосої музики й тепер от вона лежить під твоїми ногами можеш іти по ній коли в тебе вистачає відваги. Музика ця біла бе...голоса живе тремтить біліє на одній ноті але вона не дратує навпаки заспокоює і ти вловлюєш... та розумієш... її не лише по тому відлун...ю в самому собі а й очима її відчуваєш... бо хіба ж може бути інакше з нею з цією холодною піснею молодого снігу?

Є вечори коли сніг синіє. Синіє він у вуз(с)ькій занес(е,и)ній вуличці де глибокі якісь карколомні протопти; біля річки (по)між лозами які пухкенькими ледь помітними штрихами домал...овують картину сільс...кого надвечір...я отут на околиці. Синіє і в лісі де стовбури старих ялин і со-сен своєю теплою жовтизною тонко й виразно відтінюють той стриман...ий синій колір. Звідки б...ре його сніг? Чи від неба яке в таку пору погоже й замисл...не а чи(то) магія вечірніх сутінків? Добре хай би й сутінків але ж буває що фіалковіє

сніг і (по)серед дня! От наче сліпить очі білизною ширяє тобі зір тисячами зірчастих шпил...ок а коли глянеш... не проти сонця а (в)бік чи за його промін...ями (в)слід то там розіл...ято чогось (не)пелюсткового як у кві-ток ні а тієї непевної загадкової сині якою хлюпнуть на тебе іноді жіночі очі. Чому сніги цвітуть оцим весняним квітом надії і радості?
(За Є.Гуцалом)

2 Розставте пропущені пунктуаційні знаки, поясніть орфограми.

У Криму неподалік від в(В)едмідь...гори там де синя широч...нь моря глибоко врізується в берег на нев...лич-кому (пів)острові височать ру...ни (Г,г)енуе...ької фортеці. На-че (с,з) казки виринули її стіни від яких віє глибокою давни-ною. Побудована фортеця за свідчен...ям (В,в)ізантійського історика Прокопія Кесарійського в У1 століт...і (В,в)ізантій-с...ким імператором Юстиніаном 1. Пер...с...ленці що пр...плив-ли сюди з берегів теплого Середземного моря заснували тут свою колон...ю і (с,з)порудили фортецю для захисту від ворожих нападів. Бували тут і мирні гості. Арабський гео-граф Ібн-Едрісі повідомляє що у XII ст. Гурзуф був торго-вельним пр(и,е)-морс...ким містом. Чимало кораблів з дале-ких країн кидали якір у затишній гавані. У 1472 році повер-таючись з Індії, тут побував великий мандрівник Афанасій Никітін.

3 Перекладіть українською мовою.

От нас отказывается биосфера

На сколько человек рассчитана наша Земля? Биологи на этот вопрос отвечают вполне конкретно: людей должно быть в двадцать пять раз меньше, чем сейчас - всего 200 миллионов на всю планету. Почему?

Биосфера - область активной жизни на нашей планете, в которой живые организмы и среда их обитания органически связаны и взаимодействуют друг с другом. Существам, потребляющим органическую пищу, здесь отведено своё место и своя пропорция. Человек, вместе с домашними живот-

ними, превысил "квоту", выделенную ему, и тем самым нарушил равновесие в биосфере. Но она - саморегулирующаяся система.

Варіант 5

1 Запишіть текст, розставивши пропущені пунктуаційні знаки та літери, розкривши дужки.

Піз...ня весна

Запізнилася весна в цьому році.

Весна пр...чайлася у сірій корі ґрунту у д...ревах у воді. Лише котики в лугах зодя...ши хутрянї кожушки повисакаували та ще брун...ки бубнявіли хоч і повільно але невідступно з кожним днем круглішали все більше набрякали і їхні клейкі окуви (не)виримуючи внутрішньої напруги ледь(ледь) лопали виказували очам торжествуючу з...лену барву майбутн...ої весни.

Відійшли проліски у лісі вже синіли фіалки засвітився над опалим листям лісовий сон вайлувата й трохи смішна в певності своєї краси квітка а д...рева стояли голі і облиті байдужим промінням сіяли (на)всібіч... тонкий ледь уловлюван...ий смуток. Лише на берізках виріз...блювалось перше листячко ніжне мов дитяче зітхання і з його появою помолодшали стали одухотвор...ними самі берізки (де)не(де) вкраплені в похмурий хаос дубів та грабів і весь ліс немов здобувся на просвіток на надію.

Повітря(ж) якесь бе...пристрас...не стримане. Чому це раптом (на)весні забракло йому емоцій шалу пахощів які дурманять і п'нять де пропала його здатність пробуджувати в люд...с...кій істоті тугі мов брунька віру в (с,з)поконвічний ро...квіт природи? Емоції теж видно пр...чайлись і шал буйний весни заховався десь поз...рає на світ цей добродушним спокійним зором ро...квітлих по озерцях та калюжках жовтих латашків...

Весну либонь зачарували замовили а тепер вона ч...кає й (не)може доч...катись на слово яке відразу(ж) випустить її на волю.
(Є.Гуцало)

2 Запишіть подані слова українською мовою.

Пьют, бьют, льют, вьют, Илья, двухъярусный, подъезжать, съезд, разъединять, разъясняют, созвездие, воробыный,

вялый, рыбный, помнить, передьубилейный, здоровье, съест, пламенный, Марьяновка, Харьков, чешский, французский, безъядерный, женьшень, няньчить, Володьке.

3 Випишіть слова, у яких букви, взяті в дужки, подвоюються.

Доне(ч)ина, о(б)ризувати, о(б)ріхувати, (с)ати, ві(д)ячити, іме(н)ий, ві(д)окремити, на(д)ністровський, ро(з)умний, су(д)івство, небе(з)ахисний, істи(н)ий, подоро(ж)ю, зати(ш)ям, Полтав(щ)ина, гайдама(ч)ина, пі(щ)ина, Гали(ч)ина.

4 Запишіть слова, вставляючи пропущені літери.

Сузір...я, об...їжджати, сором...язливий, л...вів...янин, моркв...яний, торф...яний, св...ято, п...єса, риб...ячий, з...явиться, тьм...яний, міжгір...я, Солов...йов, сер...йозний, шев...йот, св...ященик, мавп...ячий, черв...як, р...ядок, бур...як, бур...ян, з...економити, з...йоржитися, пів...яблука, пан...європейський, без...іменний.

5 Запишіть подані слова, розкриваючи дужки.

(Конференц)зал, (пост)скриптум, (світло) (вода)лікарня, (дико)ростучий, (машино)будівний, (повітряно)десантний, (південно)східний, (політично)масовий, (науково)технічний, (критико)бібліографічний, морально(естетичний), (військово)полонений, (зло)ворожий, (овочево)сушільний, (науково)медичний, (макро)економіка, (пів)фабрикат, (вузько)діалектний, (отруйно)жовтий, (образно)метафористичний, (оборонно)наступальний, (народно)пісенний, (один)єдиний, (матеріально)забезпечений.

6 Наведіть приклади написання заперечної частки НЕ окремо з різними частинами мови.

Варіант 6

1 Перепишіть речення, розставте пропущені пунктуаційні

знаки. Поясніть їх постановку.

Далеко попереду чорнів ліс обперезаний знизу сивим пругом приметеного чагарника мабуть терну або молоденького глоду. Суєта житейська ще тримає тебе на витвореній цивілізацією мотузці телефонному дроті. В Івановім підрозділі служив гонористий хлопчина за національністю вірменин. І ще одне бентежило Івана Кириловича в ці ранкові години зустрічі з районним начальством. Суворий Дант вигнанець флорентійський встає із темряви часів середньовічних. Корній чабан правої руки зсутулений зморщений як стручок хоча літами й не старий вважає певне що зараз саме час наскаржитись льотчикові на свого сусіда полігон. Має людина в собі такий живчик бажання робити людям добро.

2 Прокоментуйте вживання розділових знаків при прикладці.

Горда поема степового козацького зодчества, вона щоразу хвилює тебе, щось навіває... Вона була педіатром, себто лікаркою по дитячих хворобах. Живий дух досвітніх вогнів завше навертав пам'ять до наших національних святинь – обрядів і звичаїв, пісень і мови, родовідних традицій. Зачіплянку на цьому засіданні представляв її висуванець Лобода Володимир Ізотович, син славетного колись на весь край обер-майстра Ізота Лободи, заслуженого металурга республіки. Ліс, або, як кажуть серби, шума, - це не просто сосни та дуби... Він, сам поет по натурі, людина з тонкою душею, тамував у горлі сльози замилювання.

3 Розставте пропущені літери й пунктуаційні знаки.

Ясночолій добротворець

Довженко! Як б...гато з(с)плелося в цьому слові у звучному пр...звищі м(и,е)тця. Ми вимовляємо це пр...звище і перед нами постає (на)диво красива струнка людина ясно-ока (кристально)чиста й на(д,т)хнен...а. Які він залишив (по)собі (кіно)кадри новел... й повісті і щоден...ики ши(і)рі (с,з)повіді власного сер...ця.

Довженко був сином українського хлібороба який мав

широкі і щедрі руки любив пісню і землю свою. Він був сином простої с(е,и)лянки закохан...ої в природу. Від батька і матері взяв Сашко все найкраще широкий розмах у всяко-му ділі й г...рячу любов до рідного краю й мову рідну й милу сер...цю народну пісню ніжність і ласку доброту і щедрість віддаван...я.

Кожний хто був (близько)знайомий з Олександром Петровичем Довженком на все жит...я (з,с)б...рігає пам...ять про зустрічі з ним про щ...рі розмови від яких ставав б...гатшим добрішим. Від нього можна було набратися не тільки тепла а й мудрості отого (не)погасного жару що беруть люди у груди на все жит...я.

4 Перепишіть подані речення, вставте на місці крапок приклади і поставте, де потрібно, розділові знаки, обґрунтуйте їх.

Тарас Григорович Шевченко... провів дитячі роки у Кирилівці. А народивсі він 9 березня 1814р. у Моринцях... У викупі Шевченка із кріпацької неволі брали участь Жуковський..., М.Сошенко..., Григорович..., Брюллов, Венеціанов Володимир Миколайович Сосюра ... народивця 6 січня 1898р. Іван Павлович Багряний ... у 1945 р. емігрував на Захід, де словом продовжував боротися за волю України. Ліки ... медсестра принесла в палату водночас з передачею. Олена взяла свого синочка... і пішла з ним під яблуню, що вже червоніла спілими яблуками. ... він повсякдень повинен турбуватися про малозабезпечених та малозахищених мешканців району. Діна Миколаївна ... користується повагою, бо заслужила її своїм талантом медика та щирим добрим серцем. Гомеопатія ... це такий метод в основі якого лежить застосування мінімальних доз тих ліків що у великих дозах викликають у здорової людини явища, подібні до симптомів цього захворювання. Вже сьогодні мають прибути сюди перші розвідники Дніпровської новобудови Расул Гамзатов ... здобув любов і шану усіх народів Радянського Союзу.

Коментар

Розділові знаки при прикладці

Поширені й непоширені прикладки відокремлюються комою, якщо:

1 Стоїть після пояснювального іменника.

Наприклад: *Молодий пастух приграв на трембіті, триметровій берестяній дудці.*

2 Стоїть перед пояснювальним іменником і має обставинний відтінок.

Наприклад: *Художник високої обдарованості, Юрій Яновський належить до тих майстрів, чия праця користується повагою не лише в українській, а й в усій багатонаціональній літературі радянського періоду. Активний учасник визвольних походів Червоної Армії, Олесь Гончар став її чесним і правдивим літописцем.*

3 Стосуються особового займенника.

Наприклад: *Володар таємниць художнього слова, він знав і таємниці музики. Дюймовочка у листочку капустиному, я у життя із вічності пливу.*

4 Приєднуються за допомогою слова ЯКІ, мають обставинний відтінок.

Наприклад: *Автор "Кобзаря", як глибокий мислитель, накреслив магістральні шляхи розвитку української літератури. Іван Франко, як справжній син свого народу, розглядав народні та свої власні пісні поряд, бо походили з одного кореня.*

Примітка. Якщо ж прикладка означає "в ролі кого чи чого" виступає предмет чи особа, то вона не відокремлюється. Наприклад: *Володимир Сосюра як поет народився в революційній бурі 1917 року. Іван Харитоненко був відомий як людина широких мистецьких смаків, меценат театру, колекціонер ше-деврів малярства, аматор музики.*

5 Приєднуються за допомогою слів НА ІМ'Я, НА ПРІЗВИЩЕ, РОДОМ, ТАК ЗВАНІЙ.

Наприклад: *Сірий кіт, на ймення Васька, поважно грівся на сонечку.*

Тире при прикладці

Якщо прикладка має уточнююче значення чи потрібно підкреслити її самостійність, або ж коли поширена прикладка має вже у своєму складі розділові знаки, то вона відокремлюється тире.

Наприклад: *Тихо-тихо стікає на землю зерно – перестиглі сльози степів. Під нами прокидався туман, а над нами падало й падало листя - золоті сльози осені. Шануймо гра-матику - незмінного диригента незліченного оркестру слів. Тільки стрічались нам земляки наші - білі берези, явори й темні дуби, до негоди й буревію звиклі.*

Варіант 7

1 Запишіть поданий текст, вставляючи пропущені літери й пунктуаційні знаки.

Лесин гай

Мій давній товариш сказав ("і все(таки) до Л(л)есиного гаю найкраще йти (на)весні коли ще Псел (не)ввійшов у бер...ги коли на дні старого глибокого яру ще лежить оста(н,нн)ій ніздрювато(чорний) сніг а схили пр(и,е)гріті со...нцем уже схожі на гаптований усіма фарбами рушник коли небо озиваєт...ся таким довгожда(н,нн)о(радісним) "курли". Тільки тоді у роздол...і квітів у повітрі настояному на терпкому тр(и,е)вожному ароматі бруньок можна відчуті що Леся це весна. Весна почут...ів весна поезії і надії. Пам'ятаєш...?

...Весни такої (не)було й (не)буде

Як та була що під вікном цвіла...

Я згадував ці слова (ясно)чолого весняного дня прийшовши до місця де колись стояв будиноч...ок поетес...и. Було тихо й тепло. Крізь мереж...во оживаючих дерев ще просвічувалась блакить весняного неба. Стара мовчазна яблуня із (Л,л)есиного саду простягала до мене бурі від зимових хурделиць вузлуваті руки гілок між яких (діловито) тенькаюч... снувала синичка.

Може на цій стежині що в...юниться опускаючись (по)між лип і дубів до первозда(н, нн)их луків до хвиль

сивого Псла народилися в душ(і,и) поетес... и її перші рядки (не)вм...рущюї поезії.

2 Поясніть вживання великої літери.

(Т,т)оргова (П,п)алата, (Д,д)ержавний (М,м)узей українського образотворчого мистецтва, (Є,є)вропейське (Е,е)кономічне (С,с)півтовариство, (К,к)омета (Г,г)алея, (З,з)бройні (С,с)или України, (З,з)арічна (Р,р)ада (Н,н)ародних (Д,д)епутатів, (Б,б)атьківщина (Вітчизна), (Ч,ч)асослов, (М,м)едаля (З,з)а (В,в)ідвагу, (Г,г)рінченків (С,с)ловник, (Д,д)ень (Н,н)езалежності (У,у)країни, (Д,д)ень (М,м)атері, (Б,б)азедова хвороба, (А,а)кадемік В.М.Русанівський, (В,в)исокі (Д,д)оговірні (С,с)торони, (Г,г)олова (С,с)лужби (Б,б)езпеки (У,у)країни.

3 Подані слова запишіть українською мовою, поясніть правопис.

Коммуна, грип, шаси, мадонна, пенни, брутто, панно, Таллінн, Руссо, Одеса, котрреволюція, інновация, Калькутта, Марокко, Шиллер, жюри, дезинтеграція, Балтика, Цюрих, парфюмерія, конвеєр, фельетон, Готье, Ружье, Женевьева, торфяної, Барбюс, коньянтура, Гюго, ескадрилья, Рейкьявік.

4 Наведіть зразки чергування голосних у відкритому та закритому складах, у суфіксах, у коренях дієслів.

5 Вкажіть, у чому різниця в написанні складних порядкових числівників, останнім компонентом яких є -сотий, -тисячний, -мільйонний, і складених кількісних і порядкових числівників?

Наприклад: п'ятсот/тридцять/тисячний,
тисяча/сімсот/тридцять/вісім,
тисяча/вісімсот/шістдесят/третій.

Коментар ВІДОКРЕМЛЕНІ ОЗНАЧЕННЯ

Відокремлення - це смислове та інтонаційне виділення другорядних членів речення для надання їм особливої смислової ваги і більшої самостійності. Відокремленими можуть бути узгоджені й неузгоджені означення. Відокремлюються комами:

1 Означення, виражені прикметниковими чи дієприкметниковими зворотами, що стоять у постпозиції до означувального слова.

Я поглядом, повним любові й тепла, на крихітку рідну дивлю-ся. Незабаром показалося село, мальовничо розкидане над річ-кою по горі.

2 Непоширені означення, які стоять після означувального слова, завжди відокремлюються, якщо перед означувальним словом уже є означення.

І дикі кози, струнки й полохливі, виходили пастись на галявину.
Примітка. Якщо означення перед іменником виражене займенником, то означення після іменника можуть не відокремлюватися.

Праведне душе! Прийми мою мову не мудру, та щиру.

3 Відокремлюються означення, виражені дієприкметниковим чи прикметниковим зворотом, що стоять перед означувальним словом і мають додатковий обставинний відтінок (переважно причини).

Налякані чужим голосом, птахи кружляли над головою Соломії.

Примітка. Якщо ж таке означення має лише означальне значення, воно не відокремлюється.

Стомлені за денну пору бджоли вели якусь тиху таємну пораду між собою.

4 Поширені й непоширені означення, які стосуються особового займенника, завжди відокремлюються.

Веселий, завжди дотепний, невгамовний, він так і сипав жартами.

5 Означення, що стоять у препозиції до пояснювального слова, відокремлюються завжди, якщо це слово пропущене.

Жадібний і пильний, тихо перегортає аркуш за аркушем.

б Означення, відірване від означувального слова іншими членами речення (особливо присудком) завжди відокремлюються.

Пізнав, препоганий, пізнав тії карії очі, чорні бровенята. В імлістій долині, окутані срібним промінням місячним, сяяли широкі лани золотого жита та пшениці.

Кілька означень можуть відокремлюватися за допомогою ТИРЕ.

А пісня - повільна, не дуже голосна - жахала жандармів, хитала старі мури, кликала до боротьби. Володимирську гірку хтось наче оббризкав фарбами – золотистими, коричневими, зелено-бурими.

Не відокремлюються:

1 Означення, які стосуються не лише підмета, а й присудка.
Стежка стелилася поміж житами рівна, добре утоптана, аж блискуча.

2 Означення при особовому займеннику в окличних реченнях.

О я нещасний! Ох моя дитинко золота!

3 Означення, що стосуються неособових займенників.
Він тримав у руках щось блискуче, коричневе, прекрасне.

Варіант 8

1 Розставте пропущені пунктуаційні знаки.

Низенька чорнява завітчана польовими квітками вона й трохи не схожа була на селянок часто запечених сонцем високих іноді дуже неповоротких дівчат. Кров батьківська січова ще змалку обізвалась в жилах малої дитини. Шлях широкий покритий талим снігом гадюкою поп'явся на гору. Порізана на пасма закружляла земля. То десятник без шапки розхристаний придержуючи груди руками кричить важко підсапуючи. З розпеченими обличчями обілляні потом замазані болотом метушаться люди коло вогню намагаючись вгасити його. Наумиха напнута чорною хусткою з складеними на грудях руками стояла спершись на риг безверхої хати і гріла

босі ноги на теплій ще землі. Вже смерком опам'ятався Семен лихий та сердитий швидко поспішив з майдану. Зараз від дороги загороджений очеретяним тином починався Замфірів виноградник. Котились низом ниви стелились горбами повні свіжі багаті та все чужі. Ось кухар напина тагани повісив казан і червоно осяяний палаючим вогнем нагнувся над чумацьким сніданком. На доброму шматкові виноградинка оголеному від зрубаних кущів стирчали невисокі пні порубані та поранені немилосердною сокирою. Ескортвані юрбою обшарпаної малечі Брянський і Черниш неквапом підіймались вузьенькою кривою вуличкою вгору де як вказували діти мав бути ковач. Ошелешений несподіваним ударом противник кинувся до апаратів але зв'язок уже був перерізаний. Дезорганізований раптовістю нічної атаки ворог не встиг учинити скільки-небудь сильного опору.

2 Прокоментуйте пунктограми у поданому вірші Богдана-Ігоря Антонича.

Вітер століть

І вітер віє від століть,

Крилатий, вільний і неспинний

І вчить свободи, туги вчить

За чимось незнаним і нестримним.

І повторяє нам, прибитим

У зривах, страчених намарне,

Що вже ніяк життя спинити

І що життя – це не казарма.

3 Поясніть уживання (або відсутність) коми при відокремлених узгоджених означеннях.

Наче зачарований велетень, стояв ліс, опушений весь інеем білим, покритий і пронизаний наскрізь сонячним сяйвом. Оповитий тишею степ дихав пахощами росяних трав. Благодатний, довгожданий, дивним сяйвом осіяний, золотий вечірній гість /дощ/ впав бадьоро, свіжо, дзвінко на закурені будинки. Як байдужий старий літописець, сам холодний, безсилий давно, людські сни переписує місяць на широких небес полотно. А Елька йшла мовчки, похнюплена. Освітлені призахідним сонцем, вони /чорногузи/, здавалось, висіли в прозорому повітрі. Посеред лиману був колись невеличкий острівець, густючим-прегустючим очеретом зарослий. Блискуче, омите недавнім дощем віття придорожніх верб ніжно постьобувало його по грудях і картузі, бризкало теплою водою на лице і руки. Прекрасний лелека в польоті, і прекрасний його політ, схожий на беззвучну мелодію, таку близьку і потрібну людині, на мелодію, що завжди викликає захват.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

/ на вибір викладача/

Тест 1

Запишіть текст, розкривши дужки, вставивши пропущені букви та пунктуаційні знаки.

Духовні обереги

У серед(и,е)ні сімд(е,и)сятих років над Україною вперше пролунав ніжний ліричний голос Павла Дворського співака який прийшов в українську естраду, здається з (одною)єдиною метою пробудити в людях почуття гордості за власну державу утвердити вічні лю(д,ц,сь)кі цін...ості щоб (“) і надалі (не)бач...на оком свічка св...яще(н,нн)ая (“) світила (не)згасаючи в душах українців.

Людина (не)заперечно талановита і водночас надзвичайно скромна він тягнувся до спорідн...них душ і знаходив їх. Володим(и,е)р Івасюк, Назарій Яремчук, Ростислав Братунь... Легенди української естради, пісенного мистецтва вони служили народові, писали вірші творили музику, аби людина яка їх почула очисти-

лася, духовно збагатилася, відчула красу рідного слова самоствердилася жила в гармонії з пр(и,є)родою та із самою собою.

Такі(ж) духовні об...реги творить для свого народу і Павло Дворський. У чому полягає секрет його популярності? Насамперед у тому, що в усіх (без)винятку його піснях утверджуються (не)пер(е,и)січні лю(д,ц,сь)кі цін...ості творче кредо артиста – “покласти на музику зітхан...я журбу, тр(и,є)воги” та інші лю(д,ц,сь)кі почут...я аби людина з допомогою пісні відчула всю їх красу і, що найголовніше, стала добрішою до інших. Тому й бентежать душу його (“)Мам...ні оч(і,и)(“), Пливе над світом біла наша хата, Відлітають лелеки, Батькова кр(е,и)ниця, Золоте весіл...я та багато інших.

Інший мотив який теж широко представлений у творчому доробку Павла Дворського і є (не)від...ільним від попереднього,- це тема рідної землі. Людина, яка об...їхала весь світ найгостріше відчула, що то є у жит...і людини рідна сторона рідна оселя рідна колиска. І з...являються на світ пісні Повернення додому Солов...їна пісня Смерекова хата та інші. (“) Хто рідну оселю забуває той долі (не)знайде в жит...і(“). Як щиро і водночас болюсно звучать ці слова у наші дні коли (поде)куди здається продається все – і (Б,б)атьківщ...на і честь і самоповага.

Голос Павла Дворського чути вже (не)тільки в Україні, а й у ширших світах. За три остан...і роки побачили світ три його альбоми – Стожари, Товариство моє та Автографи любові. Рік тому у (Н,н)аціональному палаці Україна відбувся його концерт, присвяч...ний 45-й річниці з дня народжен...я. І тут принагідно (врешті)врешт варто згадати ще раз слова з пісні його творчого побратима Назарія Яремчука: Хай і надалі (не)бачена оком свічка свяще(н,нн)ая світить (не)згасне. Павло Дворський один із тих хто охороняє полум...я цієї свічки то(ж) (не)дамо їй згаснути і ми, бо(ж) тоді згаснемо усі.

Тест 2

Запишіть текст, розставляючи пропущені букви, розділові знаки, розкриваючи дужки.

(У)досвіта

Досвітні поля в червні чи липні після теплої або задуш-

ливої ночі (не)мов зел...нкуватим мар...вом укриті а те мар...во л...где й пр...марне чи то з зірок плаває пил у повітрі чи місячна курява (не)вляж...ться. І д...рога в досвітніх полях біла з приспан...им порохном (лінькувато) (не)поворотка зовсім іще пустельна а по ній (с,з)крадл...во походжають сні. Що перший це сон пол...ну (гіркувато)тр...вожний і запил...ний що другий це сон волош...к (син...о)бровий майже дівоч...й що третій це сон (П,п)етрового батоба легкий та пахуч...й. Але (не)тільки ці сні похо...жають по д...розі бо (не)тільки ці квіти р...стуть на узбіч...і а ще (в)здов(ш,ж) неї др...мають ч...бреці мат...ринка чорнобиль шипшина стоять без плескоти жита й пш...ниці. Яюсь розумно вони стоять з уродж...ною гідніст...ю якої (не) пер...ймеш... і якої (не)(з,с)мавпуєш... . Дивлячись на них у цю пору хотів(би) помітити як з їхн...ої з...леної води випл(и,е)ває чи мавка чи пол...ова царівна чи просто живий х...мерний дух цих просторів та цієї волі й дуже шкодуєш... що вони (не)випл(и,е)вуть і ти вже (не)в(си лі) повірити що вони (коли) (не)буд(т)ь випл(и,е)вуть бо язичн...цьким твоїм дитячим рокам (не)повернутись як (не) повернутись пантеїстичній і такій у своїй основі правдивій і поетичній р...лігії твого народу.

Раптом зуп...няюсь бо все помітніше й відчутніше зел...нкувате (с,з)кл...пін...я неба стає схоже на храм який ви(сч,щ)ає і ви(сч,щ)ає світлішає наб...рає урочистості і (не)байдужої а такої що пробуджує х... лодок захопл...н...я в тобі а в зінцях запалює іскри ти навіть відчуваєш... як заяснів твій зір. Сонця ще (не)має воно за обрієм а його так уже відчутно ген (на) сході зовсім тепло і м...яко міняється скупі ще барви (не)мовби розвед...ні в ріденькому світлі яке хоча й (не)жахтить там проте вже з в...селюю усмішкою св...яткує свою появу.

Тест 3

Сформулюйте пунктограму, виходячи із наведених речень. Наведіть власні приклади.

А Нічого не видно, нічого не чуть, крім вітру бушуючого. Ніхто про це не знав, окрім купки вірних козаків. Опріч кав'ярні, він держав крамничку, також єдину на все село, і був різником. Щоб

виграти війну, окрім хоробрості, потрібно ще вміння воювати. Замість відповіді, Алайдін перекинув голі ноги через край човна і скочив у воду.

Б Назар говорив не переводячи духу. Можна переказати зміст параграфа і не перчитуючи його вдруге. Песиміст і співаючи власну пісню сумнівається, що пісня його. Ходив він трохи ніби присідаючи, як на сіні.

Тест 4

Розставте пропущені букви і пунктуаційні знаки.

Геній України

Шевченко мав сильних поп(е,и)редників в українській літературі але (не)зважаючи на це він став її справжнім основоположником. Справа (не)тільки в тому що в поезії Шевченка заграла всіма тонами звучна і ніжна українська мова. Справа (не)тільки в тому що Шевченко (с,з)твердив і виховав національну гідність українського народу. Справа не тільки в тому що Шевченко нага-дує своїм універсальним талантом він був ж...вописцем драматургом прозаїком грав...ром філософом критиком і передовсім геніальним поетом таких людей як Леонардо (да)В(в)інчі. Справа (на)самперед в тому що завдяки Шевченкові українською мовою були написані твори які мають як з ест...тичного так і з ідейного боку світове значення. Так (не)можливо (не)згадати слів Франка які найточніше визначають суть Шевченка – мислит...ля і творця ... В(в)ін є немов великий факел з українського воску що світиться найяснішим і найчистішим вогнем європейського поступу... .

Ставши клас...иком України Шевченко став ...класиком для всіх народів Луї Арагон...(") Шевченко зробив для української літератури те що Пушкін для рос...ійської Гете для німецької Шекспір для англійської. Ні більше. Він підніс українське письменство до рівня загальнолюдських ідеалів і тому як представник нації що (не)мала своєї державності став символом (не)тільки художнього але й політичного її сувер...нітету.(") Шевченко одне з найбільших прав України на міжнародну повагу. В ц...ому праві (не)має жодного образливого слова для інших народів (націй). Воно все від

початку до кінця написано любов...ю до всіх народів до всіх людей на (З,з)емлі...

-Ну що(б) здавалося слова...
Слова та голос більш нічого.
А сер...це б...ється ожива
Як їх почує!

(Д.Павличко)

Тест 5

Розставте пропущені пунктуаційні знаки, розкрийте дужки, прокоментуйте вживання тире.

Світ який народив і випл(е,и)кав дух Івана Франка (не)вмістився в національні меж(і,и) але б(а,о)гатіюче світло різнорідне вогневіння вселюдс...кої культури й філософс...кої мислі що вл(и,е)ваються в (не)вм(е,и)рущу плоть генія надаючи йому особливої міцності й принади підпорядковане силі його серця енергії ядра а серце (Ф,ф)ранкового духу – то (не)вгасна жменя ковальського вогню з батьківської кузні.

Болисть нам і сьогодні мученицьке жит...я Франка. Змалку – ос(и,е)ротілий в школі – погорджуваний паничами в молодості – переслідува(н,нн)ий і замика(н,нн)ий по в...язницях у зрілості – кований холодом (буржуазно)ліберального й національного оточе-н...я (с,з)круч(е,и)ний недугою і зв...язаний бідніст...ю він і в смерті був зневаж(е,и)ний... Коли вдуматися в огроми його творчого подвигу мимоволі (с,з)питаєш...: а чи могло бути взагалі у Франка те що зв(е,и)мо особистим життям? Так от видається мені що найбільшим дивом безміру (Ф,ф)ранкового слова є власне він сам, творець не тільки як ліричний – герой (“)Каменярів(“) і прототип Мойсея але і як герой (“)Зів...ялого листя(“) та (“)Похорону(“), геніальна особистість і жива (с,з)тражде(н,нн)а людина яка поєднала свої болін...я з народними зібрала в своїй (с,з)горьова(н,нн)ій душ(і,и) стільки потуги розуму радості віри, скільки треба в найчорніші дні народів щоб жити й бути народом. Поруч з образами Шевченка й Лесі Українки образ Франка символізує перед світом не тільки індивідуальні риси й можливості вел(е,и)тня культури, але й нетлі(н,нн)е єство красу неповторну явину й жит...сздатність українського народу.

(Д.Павличко)

Запишіть словосполучення, поділені рискою, разом чи окремо, поясніть написання.

Не/скошена трава; не/полита досі розсада; не/бачена краса; не/бачена ніколи фортеця; не/скінчена розмова; нескінченні мрії; не/замкнені двері; ще не/замкнені двері; ні в чому не/підтверджений факт; ні до кого не/спрямоване слово; довго не/стихаючий вітер; ще не/дозрілі хліба; оті не/скошені трави; своєчасно не/скошена гречка.

Тест 6

Розставте пропущені пунктуаційні знаки, букви, розкрийте дужки. Прокоментуйте вживання пунктуаційних знаків в складних реченнях.

День матері

У цього св...ята давня й цікава історія. Пов...язана вона з долею американки Анни Джервіс. Дівчинка прикро рано втратила найдорожчу у світі людину – маму. Серед кривдних сирітс...ких буднів вимріяла Анна думку люди пови(н,нн)і мати єдиний день на рік коли усі разом вшановуватимуть і (матір)нецьку і (матір)землю і (М,м)атір (Б,б)ожу. На її клопотання 1914-го року (К,к)онгрес США встановив нове (Д,д)ержавне св...ято (Д,д)ень матері. Не-вдовзі його узакон(и,е)ло ще чимало країн.

1929-го з ініціативи (С,с)оюзу українок її палко підтримали (“)(П,п)росвіта(“) (“)(Р,р)ідна школа (“)(П,п)ласт(“) й інші (культу-рно)освітні товариства започатковано цей урочистий день на (Г,г)а-лич...ині. Він став св...ятом і роди(н,нн)им і громадським. Діти тієї днини дарували матусям усе що заздалегідь самі приготували – квіти малюнки вишивки різ...блен...я вручали (листи)сповіді. По обіді йшли до церкви де славили матір земну і ту котра подарувала світові (С,с)ина (Б,б)ожого. Потім починалися гулян...я. Усі від ма-лого до старого співали танцювали під троїсті музики. Раділи сла-вили жит...я.

Красиве високе було св...ято. Після 1939-го його замінив (М,м)іжнародний жіночий день який славославив переважно (жін-

ку)трудівницю. (Жінка)мати (Б,б)ер(е,и)гиня роди(н,нн)ого тепла згадувалася побіжно. Отож і проходило воно частенько штучно (не)щиро. Мабу(т,д)ь тому в багатьох областях нашої республіки передовсім у західних на (Ч,ч)ерка(щ,ш, сч)ині, (С,с)ум(щ,ш,сч)ині у Криму в перебудовний період люди повернулися до давньої й красивої традиції. Тепер (Д,д)ень матері урочисто відзначається кожної другої неділі травня.

Тест 7

Розставте пропущені пунктуаційні знаки, букви, прокоментуйте вживання знаків у складних безсполучникових реченнях. Чи можна замінювати розділові знаки, наприклад, двокрапку на тире і навпаки?

Мудрий скарбничий пам(?, ь)ять людська. Вона зб(е,и)рігає часом звичайні нічим (не)пр(и,е)мітні з першого погляду бувальщ(и,е)ни наче знає настане у жит...і людини такий час а може така мить що вони ож(и,е)вуть знову осяють промін...ям почут...ів винагородять її поезією ім...я якій спогад.

Спасибі(ж) тим хто дарує нам щастя добрих (с,з)погадів. Я теж хочу звичайного людс...кого щастя прос(и,е)наючись зустрічати сонячні світанки бачити радісну усмішку д(и,е)тини (с,з)постерігати мирні клопоти батьків.

(С,з)поглядаючи світ довкола себе пригадую юність і перед очима постає картина літнього дня.

Який жаркий сьогодні день! Кажу матері показуючи на зів...яле листя високого у мій зріст куща любистку.

Любисток дивується моя мен...ша сестра А в нас кажуть (Д,д)івоче зіл...я.

Чому любисток (с,з)падає й мені на думку коли йду вулицею села і (мимо)хі(т,д)ь помічаю за парканами сусідс...ких осель ростуть високі куш(і,и) на яких буяють духм...яні жовті квітки наче маленькі прообрази сонця. Мабу(т,д)ь назва квітів та й рослини взагалі пов...язана з чимось палким і ніжним можливо з любов...ю яка подібно сонцю зігриває й палить живляч(і,и) душу теплом і надією.

Так усе правильно (у)давнину дівчата в...ажали що листя

рослини допом(а,о)гає пр(и,е)вабити милого своїм пр(и,е)ємним рутв...яним запахом... Його носили під руками. Ним мили волос...я у воді настоя(н,нн)ій на чарівному зіл...і купалися нею умивалися (рано)вранці коли ще сонце (не)зійшло.

В...ажалося листя любистку на грудях у дівчини то об(е,и)-ріг від лихих думок і поганих очей людей заздріс(т)них на чужу красу й здоров...я.

За (с,з)погадами (не)помічаю як на землю (с,з)падає вечір-ня прохолода. На небі (с,з)хоплюються зорі блискучі й ясні вони густо вист(е,и)ляють небо мов сипляться (з,с) коша чиєюсь щед-рою рукою. Скрізь тихо (ані)чичирк лише десь далеко співають дівчата...

Дайте відповідь на питання, які пунктуаційні знаки звичай-но ставляться між частинами складнопідрядного та складносу-рядного речень? Сформулюйте алгоритм, коли між частинами складного речення ставиться подвійний знак? Цей подвійний знак є нормативним чи факультативним? Використайте для відповіді наведені речення. Запропонуйте власні приклади.

1) Всім серцем любіть Україну свою, - і вічні ми будемо з нею. 2) Я вірю в диво! Прийде час, - і вільні й рівні встануть люди і здійснять мрії всі ураз! 3) Ніч колихала так ласкаво, - проте не спалося ніяк. 4) Але день минув,- і Михайло не з'являвся. 5) Коли вже народився ти поетом, - за все відповідай у цім житті. 6) Хто сіє хліб, хто ставить дім, хто створює поему,- той буде предком дорогим народові своєму. 7) Та коли грім паде на твій посів і чор-ний ворон крилами закреше,- з рядів останніх я рвонуся в перші і горе поділю, як хліб і сіль.

Тест 8

Розставте пропущені пунктуаційні знаки, букви, розкрийте дужки, поясніть вживання подвійних знаків.

Б(а,о)гато я бачив гарних людей але такого, як батько (не) бачив. Голова в нього була (темно)волоса велика і великі розумні сірі оч(і,и), тільки в очах чомусь завжди було повно смутку тяжкі

кайдани (не)письме(н,нн)ості і (не)свободи. Весь в полоні у сумного і весь в той(же) час з якоюсь внутрішньою високою культурою думок і почут...ів.

Скільки він землі виорав скільки хліба накосив! Як вправ-но робив, який був дужий і чистий. Тіло біле без єдиної точки волос...я бл(е,и)скуче хвилясте руки широкі щедрі. Як гарно ложку ніс до рота підтримуючи знизу скоринкою хліба, щоб (не)покра-пять рядно над самою Десною на траві. Жарт любив, точене влучне слово.

...Одне що в батька було (не)красиве одяг. Ну такий носив одяг (не)гарний такий безбарвний убогий! (Не)наче (не)люди зухвалі аби зневажити образ людини античну статую укрили брудом і рван...ям... І (все)одно був красивий, стільки крилося в ньому б(а,о)га(т,ц)ства.

Косив він чи сів гукав на матір чи на діда чи посміхався до дітей, чи бив коня чи самого нещадно били поліцаї – однаково. І коли він покинутий всіма на світі (вісімд(е,и)сяти)літній старик стояв на майданах бе(з,с)притульний у фаши(сь,стсь)кій неволі і люди вже за старця його мали подаючи йому копійки – він і тоді був пр(е,и)красний.

З нього можна було писати лицарів богів, апостолів великих учених чи сіячів він годивсь на все. Б(а,о)гато наробив він хліба, б(а,о)гатьох нагодував урятував од води, б(а,а)гато землі пер(е,и)орав, поки (не)звільнився від свого смутку.

(О.Довженко)

У поданому тексті прокоментуйте вживання подвійних знаків у реченнях, а також вживання тире. Поясніть правопис виділених слів.

Мова народу – найкращий, що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, цвіт усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворюється весь народ і вся його *батьківщина*; в ній втілюється творчою силою народного духу в думку, в картину і звук небо *вітчизни*, її повітря, її фізичні явища, її клімат, її поля, гори й долини, її ліси й ріки, її бурі і грози - весь той глибокий, повний думки й почуття голос рідної природи,

який відбивається так виразно в рідній пісні, в рідних мелодіях, в устах народних поетів. Проте в світлих, прозорих глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідної країни, але й уся історія духовного життя народу. Покоління народу приходять одне за одним, але результати життя кожного покоління залишаються в мові – в спадщину нащадкам. У скарбницю рідного слова вкладає одне покоління за одним плоди глибоких сердечних порухів, плоди історичних подій, вірування, погляди, слід пережитого горя і пережитої радості, - одне слово, весь плід свого духовного життя народ дбайливо зберігає в народному слові. Мова є найживіший, найбагатший і найміцніший зв'язок, що з'єднує віджилі, сучасні та майбутні покоління народу в одне велике, історично живе ціле. Вона не тільки виявляє собою життєвість народу, але є якраз саме це життя. Коли зникає народна мова, - народу нема більше! Ось чому, наприклад, наші західні брати, витерпівши найрізноманітніші насильства від іноплеменників, коли це насильство, нарешті, торкнулося мови, зрозуміли, що йдеться тепер уже про життя чи смерть самого народу. Поки живе мова в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства нестерпнішого, як те, що хоче відірвати в народі спадщину, створену незчисленними поколіннями його віджилих предків. Відберіть у народу все – і він все зможе повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її; нову *батьківщину* навіть може створити народ, але мови – ніколи: вимерла мова в устах народу – вимер і народ...

(К.Ушинський)

Тест 9

Прочитайте текст, прокоментуйте вживання тире. Наведіть власні приклади речень на визначені пунктограми.

Слово – найтонше доторкання до серця, воно може стати і ніжною запашною квіткою, і живою водою, що повертає віру в добро, і гострим ножем, і розжареним залізом, і брудом. Мудре і добре слово дає радість, нерозумне і зле, необдумане і нетактовне – приносить біду. Словом можна вилікувати і оживити, поранити і вилікувати, посіяти тривогу й безнадію і одухотворити, розсіяти

сумнів і засмутити, викликати посмішку і сльозу, породити віру в людину і заронити невіру, надихнути на працю і скувати сили душі... Зле, невдале, нетактовне, просто кажучи, нерозумне слово може образити, приголомшити людину.

(В.Сухомлинський)

Запишіть текст, розставте пропущені пунктуаційні знаки, букви, розкрийте дужки. Поясніть вживання тире.

Земля-годувальниця

Люди орють землю а літа – душу. Ох, і переорано її оцю мужицьку душу, і вздов(ж,ш) і впоперек та на такі(ж) клапті, що (не) всякий втямить, як вона тіла тр(и,е)мається. Але тр(и,е)мається мов іскра у крем(е,и)ні бо має на своїй болючій поймакованій основі кілька росинок надії. І вони все жит...я то вруняться, мов тиха пшеничка то туманцем тр(е,и)мтять то сльозами кр(и,е)жа-ніють. І дарма, чоловіче що в когось на полі росте хліб а в тебе від чужої праці виростає горб ти все сподіваєш...ся , що жит...я пере-інакш(е,и)ться і ти будеш... мати свою нивку і якесь щастя.

І от довічна твоя надія – твоя земля- лежить перед тобою і (ледь)ледь бр(и,е)нить потемнілою стернею. Але кращої музики, як ця ніколи (не)чув Мар...ян. І в церкві (не)вражали так його (В,в)еликодні хори, як сьогоднішнє шелестіння стерні; це земля розмовляла з ним широко на два кінці розмотувала сувій його життя – те, що було і те що буде... Коли б Фросина дожила до цього дня! Як би вона раділа, і плакала, і притулялась би головою і устами до його грудної западинки.

Мар...ян добрими і сумними очима вб(и,е)рає надвечір...я, хрестом опускається на землю пр(и,е)падає до її грудей. Він чує її облич...ям руками і серцем і (довго)довго мовчить а потім починає розмовляти із стернею, втішаючи її що (за)рік тут буде червона пшеничка, що він сам її посіє сам буде доглядати і косити. Він побачив себе косарем на своєму полі і на (не)голеній щоці відчув сльозинку. Чого б їй сочитись тепер?

А може, це його душа мов чиста дівоча сльоза, (с,з)падала на землю?..

(М.Стельмах)

Тест 10

Вставні слова, словосполучення та речення. Пунктуація при них

1 Знайдіть вставні слова і словосполучення, визначте їх значення та поясніть розділові знаки при них.

І справді, француз Боплан приклав тут всього свого досвіду, щоб зробити Кодак неборимою фортецею. Голуб, видно, втихомирився й заснув. Марко ніколи не бачив на материнім виду таких крихитних сліз, напевне, старість чи лихоліття здрібнили їх, як здрібнювали все на світі. Батько, звісна річ, відвідав приятеля в лікарні й спитав, чи в нього на складі все гаразд. Через це я, на велику втіху батьків, повернувся до Житомира. Для літератури, по-моєму, треба перш за все – чесність. Дяк не дуже піклувався за свого учня-наймита, та й сам він, правду кажучи, жив мало чим краще од свого наймита.

2 Перепишіть, розставляючи пропущені розділові знаки. Вставте, де потрібно, пропущені букви, розкрийте дужки.

Я здається втомився хоч мене й бад...орить дух смаж...ної картоплі і яєчні до тієї картоплі. На моє щастя на матер...ні прохання...я (ні)хто (не) зважає. Руки над головою, рукава повні дощу, л...ється одним словом вода (з) гори і (з) середини, кругом вода. А за дв...рима тиха ніч і мабуть зоряна. Видно щось сильно його муч...ло. (Не)легко кажуть жити на дві хати. А ще (не)легше – жити на дві душі! В...ликий холод був, вітри шуміли грізно, і була ож...-л...дь, і сніг ішов л...бонь. На пр...велику радість Орлюкові в селі стояв ще штаб його підрозділу а в сусідньому штаб армії. Мати йде на кухню голова її (не)природньо звед...на а плечі тр...мтять оч...-видно вона (не)витримала й заплакала. На пр...великий подив зустріли його там добре без ворожнечі. Уся та казкова ніч була білою пр...наймі таке враження від неї залишилось у Лялі назав-жди. Увесь тиждень стояли теплі сонячні дні а у вихідні як на гріх задощ...ло. Тут (по)моєму (не)послідовність сили волі. Книжка і фу...бол цим либонь вичерпувалося для Макара все його п'ятнадцяти(літне)

жит...я. Перший еш...лон з поранен...ими виявляється вирушив з поста і зараз був за п'ять кілометрів.

3 Визначте, в яких випадках виділені слова є вставними, а в яких – членами реченнями. Вставте пропущені розділові знаки, букви.

Все бути *може, може* буде. *Може* мати плачуть, що нема з ними Василька; *може* батько журяться та сумні-сумні сидять край столу і не їдять вечері. Батько хотів підказати мені своє ім'я та *видно* теж посоромивсь і делікатно змовк. Не чути вже більше як шелестить-видзвонює листя на осичках *видно* тільки, як воно тр...м тить. Більше мені підходили оцінки батькові; мати ж *здавалося* висловлювала свої всупереч батькові. Професорові *здавалося* що вони ніколи нікуди не прийдуть. Вони поглядали на розжеврілий від призахідного сонця горизонт і *здається* сумували. Цікаво *знать* що (під)час перельотів птахи знаходять дорогу орі...нтую-чись по сонцю і зірка... . *Знать* не дуже добачали старі очі. Мудрі люди *кажуть* доки плечі гріє сонце не забудь утеплить віконце. *Кажуть* весь поміст у пеклі з добрих намірів зложився. І йшов я *пам'ятаю* через л...ваду. Я завжди *пам'ятаю* прав...ло ідеш у лісі – під ноги дивися; спостережл...вість неодмінна умова успіху при збиранні грибів.

4 Пригадайте, які пунктуаційні знаки ставляться при вставних реченнях. У запропонованих прикладах розставте пропущені пунктограми.

Капітан Колодуб підібгав під себе ноги *це була його* улюблена поза з пастушого дитинства і спершись руками на коліна подивився на присутніх. Тут як *твердив тухольський провідник* молодий гірняк Максим Беркут гніздилася медведяча матка. Васько обережно узяв бабусину руку своєю лівою *бо праву держав* з карбованцем у кишені і чмокнув. Узнала про це мати не з дорогих синових листів *він за весь час тільки одного написав* а з ілюстрованих журналів. Марфа *тоді її в селі звали* “*маленькою Марфою*” за її маленький зріст знала що лист від тата приходить раз на місяць.

Тест 11

І Пригадайте, які пунктуаційні знаки використовуються при звертаннях? Запишіть текст, розкриваючи дужки, ставлячи пропущені пунктуаційні знаки, а поданий діалог прямою мовою.

Я с е н

(“) Ясени ясени... Бачу вас за селом край дороги... (“) А й справді. Стоять (на)краю села. Ніби вийшли зустрічати когось із далекої мандрівки. Когось мудрого й сильного.

На зріст високі до п...ятд(е,и)сяти метрів розлогі листки великі (довгастро)еліптичної форми кора на стовбурах (темнувато)зелена гладенька самі стовбури правильної конічної форми. Так і хочеться притулитись до котрогось з них обняти погладити. Манить до себе ясен своєю (не)прихова(н,нн)ною дужістю теплотою й сказати б аристократичною красою. За це й люблять його на Україні.

Ясена можна побачити майже біля кожної садиби. Також часто садять його на могилах померлих мужів які чесно і славно свій вік прожили іншим пом(а,о)гали на правильний жит...свий шлях їх наставляли. За силу та красу в деяких районах республіки ясен називають ще деревом Геракла. Практично його використовують як (меблево)д(е,и)коративний матеріал.

...Було у матері три сина. Спритні мов соколи мудрі й добрі як старі та бувалі люди шляхетні й дужі наче ясени. Покликали їх до війська рідну землю боронити від ворога. Хоробро бились брати. (Не)одного загарбника їхні мечі порубали. Ставали вони на бій плече(в)плече. Завжди два по боках а один посеред(е,и)ні. І цей живий трикутник був нездола(н,нн)ий. Пішла про мужніх братів слава по всьому краю. Проте сили були (не)рівні. Єдиного боялися брати оточен...я. (Не)було в них четвертого брата, щоб за ними став. Коли їм загрожувало оточен...я вони відступали. Одного дня побачила мати що її сини б...ються вже під самою хатою. Далі відступати нікуди або пер(е,и)мога або смерть. Але смерть синів це поневолен...я цілого краю.

-Сини мої любі (не)допустіть рідний край до згуби!-(с,з)крикнула мати. Але побачила що її діти знем(а,о)гають.

-Сини мої рідні, соколи мої спритні захисники (землі)матінки вірні! (Не)вмирати вам (не)здолати вас ворогам нікому я вас (не)від...ам! Будете ви моїми живими синами житимете (по)між нами станете біля рідного дому дужими ясенами!

І стали три сини трьома ясенами. Вороги пер(е,и)лякались їх і втекли і батьків(щ,сч)ина синів вільною стала. Більше ворог (не)відважувався йти на неї війною. Приходили люди до тих ясенів по здоров...я до матері за порадою...

Мала мати трьох (синів)ясенів...

Тест 12

Прокоментуйте основні орфограми та пунктограми у наведеному уривку. Перекажіть письмово.

На крилах пісні

(Картка із щоденника)

...Чи знайоме вам те гостре, до фізичного болю гостре почуття нудьги за рідною країною, яким обкипає серце від довгого пробування на чужині? Чи відомий вам такий психічний стан, коли за один рідний гук, один образ рідний ладен буваєш заплатити роками життя?..

У такому, власне, стані блукав я одної весняної днини понад річкою Прутом, у південній Бессарабії. Яюсь не тішили моє око ані розлугі, ярозелені, порізані блакитними озерцями та гирлами плавні, що розляглися за річкою в Румунії, ані жовті залиті хвилию виноградників по підгір'ю, шпилясті гори, що тисняться понад Прутом з сього боку.

Від заходу насувалася чорна хмара, душний вітер нахрапом бив об гори, хвилював комиш у плавнях, обривав виноградне листя та гнав його по чорній каламутній, немов поораній хвилями, річці... Лагодилася буря. Але я байдужо дивився на грізні розрухи натури, не торкала яюсь мого серця дика краса південної бурі...

Роз'ятрений нудьгою, затоплений в задумі, плентавсь я тихою ходою берегом річки, не помічаючи навіть, як чорна хмара обіймала край неба, тихо лізла догори... драгтіла вже над головою моєю... І тільки перші краплини густого дощу, що з глухим гуком упали на землю серед раптової тиші, змусили мене озирнутися навкруги,

пошукати певного захисту від зливи. Але не встиг я ще й озирнутися гаразд, як по моїх напружених нервах ударила хвиля рідних, близьких мені згуків. Я виразно почув журливо-поважний голос української пісні. Що се? У сьому глухому закутку Бессарабії – пісня моєї країни? Чи не омана се, чи не хвороблива часом уява моя викликала галюцинацію слуху?.. Я навіть трохи змішався. Але ні, се не уява: я чую, як пісня дужчає, здійсмається вгору, перекочується могутнім грюкотом і гине тихим акордом у плюскоті зливи. Так, се співають, але де і хто? Я почав прислухатися та роздивлятися й незабаром помітив, що голоси лунали з молдаванської колиби, себто гостроверхої комишової халабудки, яку звичайно ставлять по виноградниках про вартового. “То, мабуть, заробітчани,- подумав я,- яких дощ загнав у колибу.”- Та наважився й собі податися туди, щоб у гурті перечекаати дощову годину.

(М.Коцюбинський)

Тест 13

Оформіть діалог відповідними пунктуаційними знаками.

У народних легендах та переказах святий Миколай боронить людей перед стихійним лихом, а найбільше – на воді. Всі одеські рибалки в своїх куренях мали образ святого Миколая. Виходячи в море на промисел, рибалки брали з собою образ святого чудотворця.

На Харківщині записана така легенда про святого Миколая: “Святий Микола-Чудотворець на небі не сидить, а тут, на землі, людям помагає. Не те, що Касян – за панича убрався і до Бога пішов жалітися на людей: “Вони,- каже,- Миколу шанують, почитають, на його ім’я церкви будують, а мене й не згадують!”

Бог вислухав Касяна та й каже до янголів:

Покличте мені святого Миколу. Скажіть, щоб зараз прийшов!

Нема його на небі! Кажуть янголи.

А де ж він?

Пішов на Чорне море людей рятувати!

Почекай каже Бог до Касяна Микола прийде, тоді поговоримо!

За якийсь час Бог знов посилає янголів за святим Миколою.

Нема його кажуть янголи на землі людей від пожежі рятує!
Втретє посилає Бог за святим Миколою.

Нема його кажуть янголи він кайдани розбиває, козаків із
турецької неволі визволяє!

Аж за четвертим разом з'явився святий Микола перед Богом:
в старій світі, мотузком подперезаний, чоботи в болоті і ру-
ки в грязі.

Де ти був? спитав Бог, а святий Микола йому відповідає
Помагав мужикові воза з багна витягнути!

Ось бач каже Бог до Касяна за що його люди шанують?!

Тест 14

Коментоване письмо

Поміж степових вечірніх курганів, що імляться, сивіють на
видноколі, здіймається один курган особливий, вишнево- червоний:
сонце-курган. Дедалі меншає, тане він, той вишнево-червоний
курган... Розтанув, зник на очах: сховалось за обрієм сонце.

Сонце зайшло, а відблиски неба ще живуть на стрілчастих
блискучих ракетах, що скільки зглянеш, височать по всьому степу,
немов обеліски. Ні деревця, ні доріг, ні людського житла. Тільки
степ та ракети. Одні лежать, інші підвелися й, напівсхилені під
певним кутом, завмерли на своїх ракетних пристроях, ще інші
сторчма стоять, націлені в небо, зачаявши силу блискавиць у сво-
їх тугих, налитих тілах.

Світ безгоміння і смутку, світ, що створений мовби на пере-
сторогу людині. Тільки й порушують інколи тишу цих неоглядних
просторів вибухи страшенної сили, бо все призначено для ударів,
для влучань, для попадання в ціль. Безжиттєве, несправжнє, при-
марне усе тут: і біленькі реактивні винищувачі, що розпластано
принишкли серед трав, - то вже такі літаки, що з них виїнято душу
і нікуди вони не полетять; і судно, що бовваніє на морі, - те судно
нікуди не попливе; і чорні грузовики польових радіостанцій, що
ген-ген темніють, розкидані по степу між ракетами – вони так і
темнітимуть день за днем на одному місці, бо вони несправжні; і
самі ці обеліски-ракети – це тільки мішені, це тільки вміло
поставлені кимось у цих безлюдних просторах макети бойових

ракет.

І якось незвично серед цього безгоміння та непорушності раптом побачити силует газика, що жваво рухається по обрїю, маленький, як миша, серед високих блискучих ракет.

(О.Гончар “Полїгон”)

Коментоване письмо

Нїхто не знає, де його доля: попереду, позаду чи збоку. Він вірив, що попереду – в роботі, в невсипущій роботі, в любові до землі, до колоса, до людини.

До цього страшного вечора він мав дуже багато любові: і до вірних дівочих очей, що чаїли в собі знаду і чари, і до сивої мудрості, в надбров'ї якої сходилося два віки, і до материнства, що біля персів несе не білі вузлики, а наше майбутнє, і до того далекого орла, що під обрїєм ішов за плугом, і до тієї жниці, що тримала на руках снопи і літо, і до тих лелек, які вдосвіта будили його або він будив їх.

Данило любив, як, вигинаючись, б'ючи на сполох, аж до самого неба половіли ниви, і мав радість, коли червень клав сивину на жито, а золотїнь на пшеницю; він любив, коли вдосвіта липень клепає коси, коли серпень цілими днями тиховійно сїв у рахманну землю зерно й надії, і вересень струшував напівсонну пісню джмеля; він любив, як літні вечори бринїли маківками, а осінні – тримали в підволохачених гніздах зорі; він любив пахощі свіжого хліба й золоту задуму соняшників; довірливий і вразливий, він бентежно прислухався до чийогось життя, і до плину води, що жебонить і грає у корінні, і до всієї хліборобської сторони, що трималась на сивому житі і добрих, спокійних орачах.

Ось і зараз заграла вода в корінні, але він не зрадїв – здригнувся. Це все, що було його – вже не його, і вже не господарем він їде по своїй землі, а сполоханною тїнню, яку лякає спів води в корінні і сплеск весла в татарському броді.

(М.Стельмах)

Тест 15

Прокоментуйте пунктограми у складних реченнях.

Мамина пісня

Вслухаюся в поетичні образи колискових і уявляю немовлятко, котре покліпує віями,- дрімота-сон ходить біля вікон, заглядає у шиби, а там, на вороттях, стоїть кіт у чоботях, легеньким помахом крил птахи поза точком приносить кашку з молочком, тільки зозуля, примостившись на покуті, не поспішає –хоче сплести тугого барвистого віночка з рути-м'яти, хрещатого барвінку й запашних васілечків та десь далеко-далеко виряджається козак у військо, щоб татарин-бусурман не заповонив сестрицю.

“Художні образи в колискових піснях, нечисленні,- приходять на спомин вислів з монографічного дослідження про цей суворий жанр,- але всі вони виписані пензлем щедрої любові. Тут бачимо kota, голуба, зозулю, сон, дитину, батька. А над усіма ними- величний образ жінки-матері, ніжне серце якої переповнене безмежною любов'ю до дитини”.

Краєм ока оглядаю сволок. Он там, із вимуленою зазубриною, ще й досі, обмашений білою глиною, горбатіє скоблик – на ньому не одне літо вигойдувалась колиска. Поруч рябіє густе плетиво зарубок – за давнім древлянським звичаєм, коли народжувалась дитина, робили своєрідні метрики-мітки. Кожна така позначка символізувала поповнення роду. Крізь пелену туману згадую і свою причетність. “Тобою,- наче здогадується ненька про мої мислі,- й завершився колисковий рід...” –“Цікаво,- беруть невтямки,- чи збереглося хоч щось з цього господарства?” Мати усміхається, і її очі проймаються невимовною радістю: “Аяк же, вона он там, на горищі висить. Споконвік у народів існував звичай: вийшлу з ужитку колиску ніколи не викидати на звалок, її берегли доти, доки люди жили в осідлі...” – “А з якого дерева робили їх?” – “Із клена, калини або ясена, щоб діти були дужими та співочими. А для чого усе це треба знати, адже зараз майже ніхто не користується ними? – і, не дочекавшись відповіді, додає: - Ти по світах уже бував, з багатьма людьми зустрічався, то скажи мені: чи вміють теперішні молодіці співати колискових?”

(В.Скुरатівський)

Тест 16

Запишіть текст, розставляючи пропущені розділові знаки та розкриваючи дужки. Числівники запишіть словами.

Соняшник

(Науково)довед(е,и)но соняшникова олія за поживністю та засвоюва(н,нн)іст...ю пере(е,и)вищує всі інші росли(н,нн)і жири. А за енерг(е,и)тичним балансом білки й вуглеводи. Вагова одиниця цього продукту за поживніст...ю дорівнює восьми ваговим од(и,е)-ницям картоплі, ч...отирьом хліба, (двом)тьрьом цукру. За вмістом необхідних для людського організму речовин та їх біологічною активніст...ю пер(е,и)важають твари(н,нн)і жири, навіть вершкове масло.

Гектар посівів соняшнику при врожайності 25 ц дає олії 12 ц шроту 8ц а це доатково ще 3ц білка близько 25-30 кг меду.

До нас соняшник потрапив із Нідерландів у ХУІІ століт...і. Його з любов...ю висівали біля хат як декоративну рослину і лише пізніше для їжі насамперед для одержан...я смачного насін...я.

Цікаво й те що початок широкому використанню соняшника як важливої олійної культури поклав (не)вчений а кріпак Данило Бокарьов із слободи Алексєєвки Вороне(жсь,зь)кої губернії змайструвавши в 1829 році ручну олійницю.

Новинка повсюдно пр(и,е)жилася. Соняшник щедро обдаровував тих хто ним займався. При(чому) з перших днів розвитку нового виду промисловості Ро(с,сс)ія не тільки виробляла а й експортувала олію та макуху.

Батьком сучасного культурного виду соняшнику (по)праву можна вважати (вченого)селекціонера В.С.Пустовойта. Йому вдалося змінити саму природу рослини подвоїти вміст олії в насі(н,нн)і дов(е,и)сти її до грані біологічних можливостей росли(н,нн)ого організму.

Отож, коли соняшник удруге пер(е,и)тнув океан повернувшись із Ро(с,сс)ії на батьківщину у Північну Америку, то був уже (не)(дико)ростом а окультуре(н,нн)ою рослиною.

(М.Іншин)

Тест 17

Введіть вислови у речення. Прокоментуйте вживання розділових знаків при цитатах.

В.Яворівський “Людина без національного заземлення – перекотиполе або й пил на вітрах історії... Лише людина, котра несе в собі історичний досвід народу, його духовну культуру, його моральність і мову, але яка пам’ятає про те, що народ завше інтернаціональний, - тільки така людина здатна бути Особистістю.”

А.Луначарський “Українська музика та поезія є найрозкішніша з усіх гілок світової народної творчості. Мінорна за змістом, смутна навіть у своєму веселому пориві, українська пісня ставиться всіма знавцями на перше місце в музиці всіх народів. Українській думі, що через століття передавалися Гомерами України – кобзарями, світять своїми барвами, почуваннями, лицарством у любові і ворожнечі, розмахом козацької одваги та філософською вдумливістю”.

Д.Лихачов “Кожна людина мусить писати так само добре, як і говорити. Мова, писемна чи усна, характеризує її більше, ніж навіть її зовнішність або вміння поводитись. У мові відбивається інтелігентність людини, її вміння точно і правильно мислити, її повага до інших, її охайність у широкому розумінні цього слова”.

Тест 18

Введіть у речення поетичні рядки. Які існують засоби запису поетичних цитат?

Народе мій, дитино ясночоло,
Живи й орудуй мовами всіма,
Бо кожна мова – твого духу школа,
Твоїї правди – золота сурма.
Вклякни перед зорею світовою,
Що пломеніє, наче сонця креш,
Та не молися мовою чужою,
Бо на колінах стоячи, умреш.

(Д.Павличко)

А без пісні не буває сонця,
А без сонця не буває цвіту.
Хто забуде материну пісню,
Той сліпий блукатиме по світу.
(О.Білаш)

Тест 19

Перепишіть, розставляючи пропущені літери та пунктуаційні знаки.

Михайло Семенко романтик від революції

Михайло Семенко належав до яскравої авангардис...кої теч...ї до українського (Ф,ф)утиризму витоки якого і слід шукати в його поетичних творах. Це був поет бунтар поет реформатор. (“)Семенко експ...р...ментував у галузі поетичних образів лексики ритму метра синтаксису й пунктуації рими пише Адельгейм.... Він руйнував щоб з уламків звести нову будову... то була наполегл...вість ученого одержимого ідеєю.(“) Проте слід відзначити що то було (не)експ...р...ментаторство (за)ради експ...р...менту. (З)під його пера народжувалося велике мисте...тво яке будило молодь до творч...сті.

Михайло Васил...ович Семенко народився 31 грудня 1892 року у селі Кибенці на (П,п)олтав(щ,ш, сч)(и,є)ні в родині волос...ного писаря та пис...мен...иці (самоучки) Марії Проскуріної.

У революційні дні 1917 року працює в журналі (М,м)исте...тво (не)забаром організовує влас...ний часопис (Н,н)ова ген...рація. Перша збірка віршів (П,п)релюде побачила світ у 1913 році. До 1936 р. надрукував близько двадцяти книжок.

М.Семенко д...кларував ком...уністичну ід...ологію але компартійна рука (не)м...нула і Семенк... . 23 квітня 1937 року успішно пройшов творч...й вечір Семенк... а через три дні поета заарештували за участь у так званому (“) (Т,т)роц...кис(т)...ько (авебахівс...кому) блоці (“) . Звичайно причина арешту була інша яскравий і самобутній талант (не)спокійний р...форматор українс...кої поезії смілива і бе...компромис...на особистість яка (не)вписувалася в більшовиц...ку доктрину. А(д,т)же він мріяв про ш...рокі горизонти ро...квіту в...ликої поезії України.

Поезії М.Семенк... то дивна (не)повторна і яскрава сторінка в нашій літературі. (На)жаль сучасний читач (мало)обізнан...ий з поезією М.Семенк... . У передмові до збірки (Д,д)ерзан...я поет подає свій м...ніфест футуризму під назвою (С,с)ам. Його погляди на футуризм докорін...о відрізнялися від італійс...кого й російсь...кого. У н...ого (не)було тієї агрес...ивності закл...ку до руйнації вс...ого і вся. Він (с,з)прямовував свій запал проти канонізації в мисте...тві будь(якого) культу о(а)божнюван...я автор...тетів. І виступ Семен-к... проти Шевченк... (не)був зап...реч...н...ям творчості поета в буквальному знач...н...і. Це був виступ проти культу (К,к)обзаря. (“)(Т,т)ам де є культ там (не)має мисте...тва.“)

Семенко (поет) проголошує красу нового пошуку д...намічного злету вічного поступального руху

Мій д...віз (не)сталість і (не)сподіван...ість.

(Ф.Кислий)

Тест 20

Запишіть текст, розкривши дужки, вставивши пропущені літери та розділові знаки.

Витязь молоді української поезії

Любити все пр(е,и)красне і земне і говорити правду... – так, ро(з,с)думуюч(и,і) про громадянс...ке покликан...я письме(н,нн)ика, (з,с)тверджував Василь Симоненко. Й справді, його чесне і щире слово несло людям художню правду про людину і світ тому і тр(е,и)вожить душу вчить любові до рідної землі й поваги до національної історії а ще людської гідності порядності відповідальності за все що відбуваєт...ся довкола.

На перший погляд (не)б...гате на події коротке життя поета. Але за двома датами між якими пролягли його дороги (не)мало добрих справ і напруж...на творча праця. За життя поета вийшла друком лише одна його збірка Тиша і грім(1962). Другу З(е,и)мне тяжіння (1964) він бачив лише у верс(т)ці. Від першої збірки д(и,е)хнуло свіжіст...ю почуван...ь, ширіст...ю, філософ-с...кою ро(з,с)важливіст...ю і молодим завзят...ям. Василь Симонен-ко зокрема проголошував

Мрійництво Жаго моя Живи

В ок(е,и)ані рідного народу
Відкривай духовні острови!

Нова атмосфера вим(а,о)гала нового погляду на дійсність нових слів нових художніх відкрит...ів. І вони (не)заб(а,о)рились. (Публіцистично) гостре афористичне (С,с)имоненкове слово найкраще свідч(е,и)н...я ц...ого. Як писав Олесь Гончар З глибин народного жит...я вийшла поезія Василя Симоненка. З мужності народу з горя його і його зв(и,е)тяжної боро(т,д)...би виспівувалась вона. Звідси той дух (не)поборний яким вона пройнята звідси та ро(з,с)пашіла пристрасть, яка бує в ній. Вітер часу (не)остудив (С,с)имоненкових поезій вогнем душі жаріють вони й с...огодні як тоді коли вперше так жагуч...о й (не)повторно вибухнулись в нашому красному письменстві.

Тому напевне і стала у творчості В.Симоненка визначальною тема (Б,б)атьків(щ, ш, сч)ини. Образ України майже завжди (не)від...ільний у поета від образу матері адже (Б, б)атьків(щ,ш, сч)ина як і мати одна(єдина)

Можна вибрати друга і (по)духу брата
Та (не)можна рідну матір виб(е,и)рати.
Можна все на світі виб(е,и)рати сину
Вибрати (не)можна тільки (Б,б)атьків(щ,ш,сч)ину.
(І.Бондар)

Розставте пропущені пунктуаційні знаки у вірші В.Симоненка, сформулюйте пунктограми, звірте з оригіналом.

Найогидніші очі порожні
Найгрізніше мовчить гроза
Найнікчемніші дурні вельможі
Найпідліша брехлива сльоза.

Найпрекрасніша мати щаслива
Найсолодші кохані вуста
Найчистіша душа незрадлива
Найскладніша людина проста.

Але правди в брехні не розмішуй

Не ганьби все підряд без пуття
Бо на світі той наймудріший
Хто найдужче любить життя.

Тест 21

Запишіть текст, розкривши дужки, вставивши пропущені букви та розділові знаки.

Письмен...ик(гуморист)

Після поверн...н...я із (С,с)талінс...ких таборів де десять літ відбував свою бе(з,с)невин...у “провину” Остап Вишня часто веч...орами (с,з)хиляючись над своїм р...бочим столом вдома в Києві від...авався роздумам над сторінками свого (не)легкого жит...я і творч...ості. 15 травня 1949 р. він занотував у щоден...ику що був би щасливий якби міг своїми творами викликати хорошу теплу усмішку в народі. (“) Ви уявляєте собі роздумував письмен...ик народ радісно усміхнувся! Але як це трудно!(“)

Можн(о,а) з певніст...ю твердити (в)продовж усього свого творч...ого жит...я автор (всенародно)популярних усмішок окрилювався чуттям відповідальності за своє художнє слово перед читачем (с,з)приймаючи всім чулим серцем м(и,е)тця й громадяни-на його турботи й радощі негаразди та добрі (с,з)подіван...я.

Народився Павло Михайлович Губенко 25 листопада 1889р. на (П,п)олтав(щ, ш,сч)ині на хуторі Чечва, біля села Грунь Охтир-с...кого району Сумс...кої області в (б...гато)дітній сім...ї. Після закінч(е,и)н...я двоклас...ної школи в Зінькові продовжив навчан...я у Києві у (війс...ково)фельдшерс...кій школі деякий час працював фельдш(е,и)ром.

У 1917 р. (с,з)клавши екстерном екзамені вступив на (істор(и,е)ко)філологічний факультет про(те) навчан...я скоро довелось залишити події революції та (Г,г)ромадянс...кої війни внесли рішуч(і,и) кор...ективи в особисті наміри майбутн...ого письмен...ика.

У (“)Моїй автобіографії(“) (1927) письмен...ик подав чимало цікавих сві(д,т)чен...ь про різні пер(е,и)петії свого жит...свого і творч...ого шляху. Легка д(е,и)лікатна іронічна тональність певні (само)кпини певна річ... пом...якшують оцінку пер(е,и)житого та

водночас і (не)пр(и,е)ховують гіркотного настрою од поразок і ро(з,с)чаруван...ь.

Визнан...я і слава пр(и,е)ходили до Остапа Вишні справді стрімко дедалі помітніше утверджуючись із кожною новою публікацією. Потік (В,в)ишнівського гумору стає повнішим потужнішим і викл(и,е)кає захоплен...я в читачів (перед)усім на селі. Дванадцять томів різних усмішок побачили світ з 1923 до 1930 рр.

Своєю плідною творчіст...ю Остап Вишня ро(з,с)ширив (проблемно)тематичні обрії українс...кої сатири і гумору утвердив чи бодай (з,с)б...гатив (художньо)індивідуальними барвами жанрові форми та різновиди гумористики. Найперше розробив таку нову форму як вишнівська усмішка подорожній гумористичний нарис гумористичний (нарис)портрет літературні шарж(і,и) мистец...кі с(и,і)луети.

М(и,е)нуще скорочасне і (не)перебутне вічне озивається до нас з б...гат...ох сторінок (В,в)ишнівської творчості. Це і є свідчен...ям її ідейної сили й мистец...кої краси.

(І.Зуб)

Тест 22

Розставте пропущені пунктуаційні знаки у віршах Л.Костенко. Прокоментуйте їх постановку. Звірте з оригіналом.

Світлий сонет

Як пощастило дівчинці в сімнадцять
в сімнадцять гарних неповторних літ!
Ти не дивись що дівчинка сумна ця.
Вона ридає але все як слід.

Вона росте ще завтра буде вишенька.
Але печаль приходить завчасу.
Це ще не сльози це квітуча вишенька
що на світанку струшує росу.

Вона в житті зіткнулась з неприємністю
Хлопчина їй не відповів взаємністю.

І то чому бо любить іншу дівчину
а вірність має душу неподільчиву.

Ти не дивись що дівчинка сумна ця.
Як пощастило дівчинці в сімнадцять!

* * *

Страшні слова коли вони мовчать
коли вони зненацька причаїлись
коли не знаєш з чого їх почать
бо всі слова були уже чиймись.

Хтось ними плакав мучився болів
Людей мільярди і мільярди слів
а ти їх маєш вимовити вперше!

Все повторялось і краса й потворність.
Усе було асфальти й спориші.
Поезія це завжди неповторність
Якийсь безсмертний дотик до душі.

Тест 23

Запишіть текст, вставивши пропущені букви та розділові знаки, розкривши дужки.

Україно(канадці)

З усіх українс...ких громад на З(з)аході українс...кі канадці п...р...бувають у найспр(и,е)ятл(и,е)вішому становищ(і,и). Маючи у своїй громаді близ(с)ько 750 тис. чоловік із яких 530 тис. народилися в чисто українс...ких сім...ях вони за чисельніст...ю наближают...ся до українців у (С,с)получ...них (Ш,ш)татах. Однак їхній вплив у своїй країні є значно більшим. Це й (не)дивно якщо мати (на)увазі що насел...н...я Канади становить тільки одну д...сяту насел...н...я (С,с)получ...них (Ш,ш)татів то(ж) і україно (канадці) почувает...ся тут як більша риба в мен...шому ставку. У (С,с)получ...них (Ш,ш)татах українці за своєю ч...сельніст...ю займають двадцять(перше) місце серед інших етнічних груп... , а в (К,к)анаді п...яте с(з)кладаюч... 3% загальної кількості насел...н...я. Нащ...(д,т)-

ки тих хто зас...ляв (К,к)анадс...кі прерії вони в...ажають себе піонерами. Деякі українці навіть в...ажають себе однією (з,с) націй(фундаторів) (К,к)анади. Ро(з,с)с(е,и)ляючись компактними груп...ами (і, е)м...ігранти в (К,к)анаді прот(и,е)стояли ас...и(е)-міляції еф...ективніше ніж у (С,с)получ...них (Ш,ш)татах. Наслідком такої гомоген...ості є те що порівняно в...лика кількість українців трет...ого ч...твертого та навіть п...ятого поколін...ь і досі розмовляють мовою своїх пре(д,т)ків.

Однак майбутність криє в собі н(е,и)бе(з,с)пеку для україно(канадців) мод(е,и)рнізація суспільства загрожує їхній гр(о,а)мад(с)...кій спільності. Глобальна т...нденція до урбанізації знищує сільс...кі посел...н...я у преріях що є ос(е,и)редком українс...кого жит...я в (К,к)анаді.

Україно(канадці) ліпше організовані ніж україно(амер...канці). Їм (на)приклад удалося (з,с)бер(е,и)гти єдину (загально)визнану організацію що пр...дставляє їхні інт...реси (У,у)країнс...кий (К,к)анадс...кий (К,к)омітет. Більше того Торонто є ос...редком В(в)сесвітн...ого конгрес...у вільних українців.

Україно(канадці) виробили власну культурну традицію. Письмен...ики такі як(на)приклад Іл...я Кириак майстерно (з,с)малювали українс...кою та англійс...кою мовами жит...я перших українс...ких пер...с...ленців у (К,к)анаді. Художник Віл...ям Курилик що зажив національної слави часто використовує в своїй творч...ості українс...кі мотиви. А(о)рх...тектор Радослав Жук поєднує в про(е,є)ктах українс...ких церков трад...ційні та сучасні ел...менти.

Знамен...о що досить значна кількість членів україно(канадс...кої) громади зробила успішну політичну кар...єру.

У сім...д(е,и)сяті(вісім...д(е,и)сяті) роки була опублікована англо(мовна) (Е,е)нц...клопедія України створ...н...ої на основі 10(томної) праці В. Кубійовича.

(За О.Субтельним)

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кононенко П.П. Українська мова: Навч. посібн.- 3-тє вид., перероб. – К.: Либідь, 1992.- 224с.
2. Олійник О. Світ українського слова: Навч. посібн.- К.: Хрещатик, 1994.-416с.
3. Пазяк О.М., Кисіль Г.Г. Українська мова і культура мовлення: Навч. посібн.- К.: Вища школа, 1995.- 240с.
4. Плющ М.Я., Грипас Н.Я. Українська мова: Довідник.- К.: Рад. школа, 1990.- 255с.
5. Терлак З.М., Сербенская А.А. Украинский язык для начинающих. - 2-е изд. - Львов: Світ, 1990.-240с.
6. Український орфографічний словник / За ред. проф. А.О.Свашенко.- Харків: Прапор, 1997.-844с.
7. Український правопис.- 4-те вид.- К.: Наукова думка, 1993.-240с.
8. Шевелева Л.А. Український правопис у таблицях.- Харків: Світ дитинства, 1996.
9. Шевелева Л.А., Дудка О.О. Український правопис. Практикум: Навч. посібн./ За ред. А.О.Свашенко.- Харків: Світ дитинства, 1998.- 224с.
10. Чак Є.Д. Складні випадки правопису та слововживання.- К.: А.С.К., 1998.-272с.
11. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови.- К.: Освіта, 1994.-254с.